

Arte poetice în literatura română contemporană. Studii de caz

Diana Alexandra DRAGOMAN*

<https://doi.org/10.52744/AUCSFLSA.2024.01.15>

Abstract

Poetic arts provide us with data that lead to an understanding of the changes in literature and the formulas that poets opt for. So far, no research has appeared to probe this type of Romanian poetry published in the third millennium. The purpose of the article is to signal some trends in current poetry by analyzing the literary motifs in the poetic arts selected by us and configuring a perspective on the relationship between the poet and the text. This allows us to make a synthesis about the literary beliefs of some poets. We turn to the case study, using stylistic analysis. During the research, we found that the figures of speech are the ones that encode the data about the writing of a poem. The text represents only a facet of reality, which the poet shapes according to his own mentality.

Keywords: poetic art, linguistics, Romanian literature, contemporary poetry, stylistics

Rezumat

Artele poetice ne oferă date care duc la înțelegerea schimbărilor din literatură și a formulelor pentru care optează poezii. Până acum nu a apărut nicio cercetare care să sondeze acest tip de poezie românească publicată în mileniul trei. Scopul articolului este de a semnala unele tendințe ale poeziei actuale prin analizarea motivelor literare din artele poetice selectate de noi și configurarea unei perspective asupra relației dintre poet și text. Aceasta ne permite să facem o sinteză despre crezurile literare ale unor poeți. Apelăm la studiul de caz, folosindu-ne de analiza stilistică. Pe parcursul cercetării, am constatat că figurile de stil sunt cele care încifrează datele despre scrierea unei poezii. Textul reprezintă doar o fațetă a realității, pe care poetul o modelează după propria mentalitate.

Cuvinte-cheie: artă poetică, lingvistică, literatură română, poezie contemporană, stilistică

Necesitatea unei cercetări asupra artelor poetice în literatura română de azi este motivată de lipsa unei bibliografii pe această temă; în cazul în care există vreo abordare, ea vizează artele poetice din opera unui poet sau antologarea unui număr de texte din creația câtorva scriitori

* student-doctorand, anul I, Școala Doctorală de Științe Umaniste, Domeniul Filologie, Universitatea de Vest din Timișoara, diana.dragoman98@e-uvv.ro

majori (Mihai Eminescu, Ion Barbu sau Nichita Stănescu, de pildă) studiați pentru Examenul de Bacalaureat în sintezele ce completează conținutul lecțiilor de la școală.

În literatura de specialitate, criticul Nicolae Balotă a publicat în anul 1976, la Ed. Minerva, tomul *Arte poetice ale secolului XX. Ipostaze românești și străine*. Alcătuit din două secțiuni. Prima dintre ele vizează *Poetica română postsymbolistă*, tratând despre poezia lui Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu, Ion Pillat, Alexandru Philippide, Ilarie Voronca, Dan Botta, Mihai Beniuc și Radu Stanca. Criticul așază în continuare capitole privind critici literari și esteticieni pentru care discursul poetic a reprezentat o preocupare deosebită. *Arte poetice europene: curente și personalități* este a doua parte a acestei cărți și cuprinde capitole despre Futurism, Expresionism, Dadaism, Suprarealism, viziunea lui Benedetto Croce din lucrarea *Poesia* (1936), opinia Abatelui Henri Bremond despre conceptul de „poezie pură”, neuitând de contribuția lui Paul Valéry, Paul Claudel și T. S. Eliot.

Am ales să prezentăm pe scurt structura cărții lui Nicolae Balotă, deoarece articolul pornește de la această carte și se dorește a fi o punte spre cercetarea poeziei contemporane în spiritul autorului cărții, pentru care literatura în general trebuie tratată într-o perspectivă pluridisciplinară. Criticul se apropie de poezia autorilor români dinspre cele mai cunoscute poezii ale lor și dinspre textele teoretice ale acestora, iar concepțiile scriitorilor din literatura universală le cercetează prin prisma curentului din care fac parte și prin articolele sau jurnalele publicate de aceștia.

Apariția antologiei *Poesia românească după 1945* (Chișinău, Ed. Întreprinderea editorial-poligrafică Știința, 2023), sub coordonarea criticului Ion Pop, ne-a permis să citim un număr însemnat de arte poetice și să facem o selecție de texte, în care am constatat că poeții se aventurează pe tărâmul interogațiilor asupra rostului artei lor și a moștenirii lăsate posterității, chiar dacă acest din urmă aspect este de factură inconștientă.

Dintre poeziile selectate, am ales trei texte, aparținând unor autori din generații diferite (Victor Teleucă, Octavian Doclin și Radu Vancu), născuți la o distanță destul de mare unul de celălalt, respectiv 1933, 1950 și 1978. Textele apar în volume publicate după anul 2000 și acest criteriu cronologic vine din aspirația noastră de a vedea dacă asemenea texte mai sunt actuale în poezia contemporană și dacă am putea adăuga astfel de arte poetice în studierea literaturii actuale.

Scopul articolului este să identificăm motivele literare din poeziile selectate și să le dăm un sens care va permite decodarea mesajului poetic, aflat în strânsă legătură cu utilizarea figurilor de stil. Două sunt metodele de cercetare utilizate. Pe de o parte, prin intermediul studiului de caz

restrângem aria de cercetare, reușind să ne oprim punctual la elementele de conținut ale poeziilor. Pe de altă parte, ne folosim de analiza stilistică, pentru a identifica figuri de stil și a comenta anumite sintagme și structuri frastice care scot în evidență unicitatea fiecărui text în parte.

I. În volumul *Piramida singurătății: introspecții* (2000), poetul Victor Teleucă (n.1933-d.2002) inserează un text cu titlul *Extemporal*, a cărui temă este raportul Poetului cu propriul sine/ propria ființă, aflat într-o perpetuă interogație cu privire la scopul existenței. Văzând titlul, avem impresia că ceea ce urmează să citim va fi o dare de seamă sau măcar o judecată de valoare exprimată la imperativul unei instanțe superioare, la o vârstă ce presupune maturitate și capacitatea de a formula concluzii. Poetul își poziționează lectorul în mijlocul noianului său de idei, pe care se simte nevoit să le materializeze pe fugă, deoarece „Nu am timp, dintr-o răsuflare îmi scriu/ poeziile”⁷³. Poezia nu se cere decantată și nu este un produs ce își așteaptă momentul prielnic; asemenea gândirii, ea este o juxtapunere de mesaje care posedă o coerență intrinsecă sub imperiul dicteului automat.

Poetul configurează o geografie a propriului sine, grefată printr-o serie de imagini vizuale și auditive, dispuse asemenea unei progresii muzicale, presărată cu ecouri datorate utilizării inversiunii și asonanței; acestea din urmă potențează antropomorfizarea toposului aflat într-o stare aparent latentă: „în mine dorm toate pustiurile/ și toate pustiile cu vânturi și fără de/ vânturi și cu fântâni însetate la capăt/ de pământuri sub ocheada lunii clipinde/ din gene”. Perechea de substantive *pustiu/ pustie* declinată la numărul plural are o puternică valență teologică ce ne determină să afirmăm că sinele Poetului ființează asemenea unui pustnic ale cărui simțuri sunt mortificate datorită condițiilor austere de trai (intelectual și afectiv). Viața autentică se manifestă în interiorul său prin comunicarea cu divinitatea și semenii săi.

Motivul literar al fântânii apare în opera lui Emil Brumaru, unde intră în structura parabolei „coborârii în adâncurile conștiinței”⁷⁴, din *Julien Ospitalierul*. Acesta din urmă își sapă o fântână în mijlocul camerei, în al cărei puț coboară în fiecare seară pentru a bea apă. La un moment, el se hotărăște să nu mai urce la suprafață. În poezia lui Victor Teleucă, sintagma nominală *fântâni însetate* (epitet personificator, de natură oximoronică) exprimă lipsa resurselor de suprafață ale sinelui, care se vor înnoi abia după modificarea condițiilor meteorologice prin venirea unui timp umed. Spre

⁷³ Toate citatele poeziei sunt preluate din Ion Pop, *Poezia românească după 1945*, vol. 2, Chișinău, Ed. Întreprinderea editorial-poligrafică Știința, 2023, pp. 51-52.

⁷⁴ George Bădărău, *Postmodernismul românesc*, Iași, Ed. Institutul European, 2007, p. 50.

deosebire de fântâna lui Julien Ospitalierul, care se afla în exteriorul personajului, în spațiul închis al camerei, fântânile din *Extemporal* sunt proiectate în interiorul Poetului, în spațiul deschis al pustiului lăuntric, a cărui dimensiune nu este precizată. Aici actul creator presupune un efort imens și o necesară îndreptare spre centru, deoarece Poetul nu se poate izola într-o zonă de margine unde se află aceste surse de hidratare. În plus, prezența lunii surprinse într-o neîntreruptă clipire (prin folosirea gerunziului) denotă caracterul nocturn, misterios al sinelui și al creației poetice. O precizare trebuie făcută: noaptea nu are o latură dionisiacă și nu presupune o cădere în ispitele întunericului⁷⁵ și ale contururilor ambigue ale acestuia, așa cum se întâmplă în volumul *Ode* a lui Paul Claudel.

Într-un alt strat al ființei, Poetul îl găsește pe Demostene, celebrul orator grec cunoscut pentru că și-a depășit propriile limite prin exercițiu, perseverență, continuitate și, poate, ambiție. Aflat pe *maluri* de ape, el își perfecționează vorbirea și dicția ținând pietre în gură. Foarte apropiat ca dinamică de grupurile statuare din Antichitate, acest tablou completează secvența anterioară, fiind o reprezentare a subconștientului pe malul căruia se aventurează conștientul. Figura lui Demostene este una dintre fațetele Poetului care, de data aceasta, nu știe să își articuleze stările și ideile, să se exprime clar în scris. Aidoma secvenței precedente, regăsim pământul și apa, doar că într-o ipostază diferită: aici, apa se află într-un vad, la suprafață, permițând chiar un act de oglindire, mai sus era la adâncime, găsită în urma unei forări, a unui contact tactil cu pământul.

Prin versurile: „[...] cât e de mare și/ cât e de mic spațiul acesta din om care,/ reducându-se la nimic/ n-ai ce duce în brațe”, Poetul se miră de elasticitatea dimensiunilor lăuntrice, pentru ca mai apoi să încerce să măsoare distanța dintre om și sine însuși. Această zonă este impregnată de relativitate, apropierea și depărtarea fiind în fapt mișcările ce îl umanizează și îl pun sub incidența unei lumi ce nu poate exista în afara stării de „goană-prigoană” sau teroarea trecerii timpului într-o continuă schimbare de stări psiho-afective, într-o alternare de tip mioritic deal-vale (Lucian Blaga). „A visa”, „a se bucura”, „a râde”, „a plânge” și „a sângera” sunt verbele folosite de poet pentru a denumi acțiunile ce definesc omul. Dedesubtul labilității ființei umane persistă imperativul de a se apăra constant de pericolul *știutei derute*, care o pot deturna de la propriul destin („scrierea și descri-/ erea prozei tale”), de la „unitatea și lup-/ ta contrariilor” sau „cuplul din gândirea/ chineză yin-yang”.

În aceste versuri, Poetul își modifică unghiul de focalizare dinspre interior spre aproapele său, dovedind un soi de alteritate menită să

⁷⁵ Nicolae Balotă, *Arte poetice ale secolului XX. Ipoteze românești și străine*, București, Ed. Minerva, 1976, p. 414.

trezească îndoieli și întrebări ființiale în posibilul interlocutor și să traseze conflictul metafizic dintre bine și rău. Acesta nu se încheie niciodată, iar dacă se întâmplă, nu se știe cine învinge. Universul își continuă ciclurile de lupte pătruns de o ambiguitate teologică. Demiurgul, identificat prin pronumele demonstrativ „Celălalt”, delimitând morfologic și semantic elementul cel mai îndepărtat dintr-o comunitate, este pus în postura de luptător, doar că pentru El lupta se dă cu „starea de Alt-Celălalt”, nu cu irealul ca în cazul Poetului sau cu sinele, în cazul cititorului. Acest conflict este cu atât mai important și mai decisiv, cu cât el determină polaritățile întregii lumi, lipsite de independență. Aceasta este un organism pe care nu știm cine l-a creat, însă știm că îl dispută cel puțin două Entități.

Poezia se încheie cu două concluzii ce încununează crezul artistic al poetului: 1. Acțiunea de a scrie poezie este sinonimă cu a fi scris de poezie, ceea ce înseamnă că indiferent ce își propune să creeze, Poetul își dezvăluie Identitatea; Poezia este deschidere, comunicare și cuminecare; 2. Frumusețea Artei constă din contemplarea tainei și bucuria de a trăi și în tine și în lume.

II. A doua poezie este semnată de Octavian Doclin (n.1950-d.2020), se intitulează *Turnul Unghiului*⁷⁶ și face parte din volumul *Pârگا*, publicat în 2004.

Majuscularea primului cuvânt al poeziei drept unic început de frază și de suflu creator marcat tipografic, precum și prezența unui singur semn de punctuație (punctul de la finalul ultimului vers) permit citirea poeziei pe respirația lectorului, dându-i un ritm personalizat (asemenea Rugăciunii inimii și a minții). Opțiunea pentru o scriitură purificată de mărcile limbajului nonverbal și paraverbal denotă faptul că punctuația constituie un obstacol pe orizontală în raportul Creator-Text-Cititor și pe verticală de la sensul denotativ, la cel conotativ.

La o a doua lectură, se observă că poezia este structurată în două secvențe chiar dacă poetul și-a conceput textul dintr-o singură strofă. Prima parte marchează meditația și viziunea interioară a Eului poetic, semnalată prin motivul ochiului care privește numai în interior, iar a doua surprinde întreruperea erupției de imagini prin deschiderea ochiului anatomic înspre Realitatea Textului. Poetul este înzestrat cu o vedere ciclopică atât la nivelul anatomiei spirituale, cât și al anatomiei biologice, însă cei doi ochi formează o pereche ce unește două tipuri de privire, reflexivă și trupească.

⁷⁶ Toate citatele poeziei sunt preluate din Ion Pop, *Poezia românească după 1945*, vol. 3, Chișinău, Ed. Întreprinderea editorial-poligrafică Știința, 2023, p. 361.

Poetul este pus la înălțime, în *Turnul Unghiului*, actul creator se desfășoară între cer și pământ, pe coordonata verticală a existenței. Privirea sa se poate îndrepta în toate direcțiile, lucru care îi conferă un avantaj în lumea sa; deși izolat, este un bun strateg. Turnul este matricea Textului care încapsulează Poetul pe toată durata actului creator și nu un „simbol al existenței smulse din timp”, care „se golește de fantasmă când visul se curmă”⁷⁷, așa cum se întâmplă în poemele lui Leonid Dimov din volumul *7 poeme*.

Datorită acestei poziții, Poetul încorporează un destin mesianic și preia de la Persoana lui Iisus Hristos trăsătura de a fi piatra unghiului⁷⁸, adică o ființă care strânge și sintetizează în făptura sa tradiția literară și literatura prezentului, după cum Hristos adună în sine învățătura celor două Testamente⁷⁹. În situația de față, misiunea hristică se derulează pe „domeniul poemului”, unde „cuvintele mici pe care le trecuse victorios/ prin încercarea din Vale/ plesnesc acum în pârgă deplină”. Eul poetic își reprezintă maturizarea cuvintelor (altfel spus, a ideilor ce fundamentează Poezia) printr-o imagine vizuală, „pârga deplină”; aceasta face referire la o semantică a cuvintelor, care au nevoie de secole pentru a ajunge să aibă un anumit sens într-un context dat, dar nu din punct de vedere lexicologic, ci din punct de vedere metafizic.

Victoria înseamnă luptă și efort, ea este un semn al prezenței elementului foc în economia operei poetice, dar se concretizează în truda cuvintelor care „își trec/ povara lucrării din gură în gură/ așa cum în copilărie văzuse el în mușuroaiele de furnici”. Folosindu-se de o comparație, poetul reduce dimensiunea cuvintelor la cea a furnicilor, deoarece acestea își pierd scopul luate separat. Coeziunea, dinamica și reușita activității unui mușuroi constau în cooperarea și colaborarea insectelor, *in extenso* din aducerea laolaltă a unor cuvinte ce constituie fraze. Mai departe nu spunem că Poetul este nostalgic amintindu-și de copilărie, dar este necesară o mențiune: Creatorul nu uită că a fost copil, că atunci i s-au fixat în minte, atât germeii Creației, izvorul, sursa de inspirație, cât și imaginile esențiale pentru a se maturiza.

Bucuria lui este de scurtă durată, unitatea de măsură a acestui sentiment este fulgerul de pe cer. Totuși, cum Creatorul-Poet este o ființă

⁷⁷ George Bădărău, *op. cit.*, p. 41.

⁷⁸ „Zis-a lor Iisus: Au n-ați citit niciodată în Scripturi: „Piatra pe care au nesocotit-o ziditorii, aceasta a ajuns să fie în capul unghiului. De la Domnul a fost aceasta și este lucru minunat în ochii noștri?” (Evanghelia după Matei 21; 42).

⁷⁹ Sorin Ionițe, *PS Ieronim Sinaitul clarifică expresia „Piatra din capul unghiului”*, disponibil pe: <https://basilica.ro/ps-ieronim-sinaitul-clarifica-expresia-piatra-din-capul-unghiului/>, consultat la data de 24 martie 2024.

deosebită, care transcende timpul și spațiul terestru, acest timp este suficient „pentru nașterea florii de mină” (motiv ce trimite la adâncurile pământului, la straturile tot mai apropiate de magma planetei), chiar dacă un asemenea proces durează ere întregi pentru un om comun. Mai mult decât atât, el își concepe Opera ca pe o naștere periodică de cuvinte și fiecare naștere se petrece în chiar clipa încheierii unei secvențe a Creației. Opera înseamnă succesiune și înlănțuire de elemente omogene sau nu, care formează un organism viu, pătruns de suflul existenței. Din această cauză, el nu știe dacă nou-născuții (cuvintele următoarei poezii) vor avea suficientă forță în a se constitui sub forma altei poezii, având în vedere că nu au suficientă putere în picioare. Înzestrate cu voință proprie, cuvintele sunt antropomorfizate și li se cere să se maturizeze, prin probele instrumentate de Creatorul care le privește, urmărindu-le dezvoltarea și vrednicia.

Poezia se încheie cu următoarele versuri: „dinspre partea de sud a domeniului/ cu steag alb în mână (și) în goană nebună/ se apropie punctul”. Inevitabil facem o paralelă cu *Riga Crypto și Iapona Enigel* de Ion Barbu, unde punctele cardinale sunt încărcate de sensuri conotative. Ne amintim că Iapona Enigel a călătorit după fragi de la Nord la Sud și că ea era o ființă rațională, lucidă și înțeleaptă, iar el – o ipostază a omului comun care nu se poate ridica din condiția sa. Iată că în această poezie a lui Octavian Doclin semnul de punctuație, ce desemnează punctul terminus, vine dinspre sud. Năzuind să facă pace cu Poetul, după o peregrinare dionisiacă în ținuturile calde ale Poemului. Nu ni se spune unde este situat Turnul Unghiului, dar presupunem că se află mai la nord, nici în centrul domeniului, nici într-o zonă de margine.

Poezia este purtătoarea unor date esențiale pentru înțelegerea crezului poetic al autorului ei: în primul rând, Creația este o lume alcătuită din texte, guvernată de legile impuse de Creator, în calitate de suveran al Textului; în al doilea rând, în acest Spațiu există o tensiune între Creator și materia din care sunt concepute poeziile; în al treilea rând, această tensiune se soldează cu supunerea elementelor constituente, în special a celor de natură ortografică, a căror limitare este surprinsă prin umanizarea punctului. De asemenea, Creatorul este singurul care cunoaște dimensiunile textelor, marcate definitiv prin intermediul punctului de la capătul poeziei comentate.

III. În paginile dedicate poetului Radu Vancu (n. 1978), din antologia semnată de Ion Pop, am găsit textul *Canto XX*⁸⁰, preluat din *Cantosuri domestice* (2015). Poezia debutează *ex-abrupto*. Tonul este ludic, trădând

⁸⁰ Toate citatele poeziei sunt preluate din Ion Pop, *Poezia românească după 1945*, vol. 4, Chișinău, Ed. Întreprinderea editorial-poligrafică Știința, 2023, pp. 526-527.

autoironie și persiflare a colegilor de breaslă. Încă din incipit, poetul emite un verdict referitor la starea poeziei contemporane, lucru pe care cititorii nu au curajul să îl verbalizeze chiar dacă îl intuiesc: „Cred că sunteți sătui până-n gât/ de poeți post-confesionali care vă spun/ cât de mizerabil o duc ei./ Cât s-a depărtat/ viața de ei. Cât de mult/ poezia.” Scriitorul instituie primatul cititorului asupra textului, a modei literare, așa cum un teatru se află sub imperiul succesului de casă, a gustului publicului. El se folosește de procedeul intertextualității, preluând structura sintactică a unor versete din *Psalmii* biblici, cum este acesta spre exemplu: „Cât s-au mărit lucrurile Tale, Doamne, toate cu înțelepciune le-ai făcut!” (103; 25).

Impresia pe care ne-o dă autorul este aceea că în literatură nu mai există nicio diferență între poet și eul poetic, după cum observăm în poezia altor scriitori contemporani, Ștefan Manasia și Cosmin Perța. De aceea, am și renunțat la distincția Poet/ poet în această parte a articolului. Amprenta autenticistă și biografistă a poeziei douămiiste este evidentă în cazul acestui text. De aceea, lectura poeziei trebuie legată de anul apariției cărții din care face parte. Aceasta coincide cu scrierea unui jurnal, publicat abia în 2017 (*Zodia cancerului. Jurnal 2012-2015*, București, Ed. Humanitas). În calitate de poet, Radu Vancu trece printr-un impas în habitatul său interior, impas pe care trebuie să îl depășească mai ales că nu este primul⁸¹, fiind obligat de situație să se repună pe un nou făgaș creator:

„*Zodia Cancerului* este jurnalul unui poet care (după lansarea celui de-al șaselea volum crede că) nu va mai putea scrie niciodată, care și-a epuizat toate obsesiile (sinuciderea tatălui, paradisul Cami-Sebastian, Poezia), așternându-și pe hârtie „cicatricele luminoase”, fără a încerca să le șteargă sau să le estompeze. Este povestea unei căutări, ce disimulând, se îndepărtează de un nucleu primar necomplicat, în jurul căruia gravitează consemnările: unde sau, mai exact, ce, cine este poezia?”⁸²

⁸¹ „Nu am o explicație – nici psihologică, nici literară, tehnică. Cert e că am mai trăit-o odată, după februarie 2012, când am terminat *Frânghia înflorită*, când de asemenea, senzația era că nu voi mai scrie niciodată poezie, că s-a închis ceva definitiv... Până la urmă, apariția acestei cărți contrazice ce am spus atunci, dar îmi dă totodată certitudinea că acel volet al existenței mele s-a epuizat. Aceasta e senzația acum, de epuizare, dar o spun fără tristețe, fără resemnare și fără grandilocvență.”, Nesemnăt, *Radu Vancu: dacă poezia ta nu e necesară și altuia, atunci e în van totul*, interviu în „Capital Cultural”, 9 august, 2015, disponibil pe: <https://capitalcultural.ro/interviu-radu-vancu/>, consultat la data de 23 martie 2024.

⁸² Andrada Strugaru, *Prin Zodia Cancerului spre Cantosuri domestice. O lecție*, în „ALECART. Revistă de atitudine culturală”, 1 mai, 2018, disponibil pe: <https://alecart.ro/prin-zodia-cancerului-spre-cantosuri-domestice-o-lectie/>, consultat la data de 22 martie 2024.

Iată răspunsul: „Poezia a fost dintotdeauna mare meșter/ în Germania asta nazistă/ a vieții. Și-a făcut mereu treaba ireproșabil,/ la țevăria/ de la Birkenau.” Aceste versuri denotă o încredere deosebită în forța Poeziei de a rezista existenței și de a contribui la curățarea sistemului de populațiile inferioare, mai precis de procedeele lexicale, sintactice și stilistice care facilitează transpunerea ideilor în scris sub forma poeziilor și care poate nu mai sunt de actualitate în poezia de azi. Mai mult, imaginea grefată în versurile de mai sus trădează o teamă a celui care se găsește sub hegemonia Poeziei, iar tonul aparent dezinvolt nu este decât o mască a acestei temeri în fața cuiva mai puternic decât voința poetului.

Radu Vancu nu apropie Poezia de reprezentările diafane ale Muzelor sau Nimfelor, ci o aduce din imaginarul antic în concretul cel mai întunecat al istoriei, regimul nazist și politica sa de exterminare a grupurilor etnice considerate impure. Ba mai mult, acest regim totalitarist este prelungit până în prezentul scriiturii, permanentizat în viața poetului, prin metafora „Germania asta nazistă/ a vieții”. Fiecare zi a omului post-uman este o trudă și o zbatere la care Poezia reușește să se adapteze, gășind soluții pentru a se reinventa. Circumstanțialul de mod „ireproșabil” vine ca o întărire ce își așteaptă confirmarea prin comparația „ca un maestru montor” din lagărul de concentrare de la Auschwitz-Birkenau.

Obsesia sinuciderii din volumul *Frânghia înflorită* revine și în acest text. De data aceasta, în poezie nu mai este integrată trauma provocată de sinuciderea tatălui, nici posibilitatea propriei sinucideri. Poezia este incriminată ca fiind unica responsabilă de moartea prematură, poate, a unor personalități și nu dorința lor de a se sinucide; Poezia este transformată în psihopatie sau simptom al psihopatiei. Profitând de această turnură a textului, Radu Vancu inserează date despre trei scriitori care dau o direcție acestei poezii, având ca reper preocuparea de a explica moștenirea ereditară a tendințelor sinucigașe.

Primul dintre scriitori este John Berryman (1914-1972). La fel ca în realitate, în poezie el apare aruncându-se de pe un pod. Ceea ce nu aflăm decât din istoria literaturii este că poetul suferea de depresie și că în biografia sa a mai existat un caz de sinucidere. Este vorba de tatăl său, iar acest incident l-a urmărit toată viața⁸³. A doua personalitate este poeta și feminista Sylvia Plath (1932-1963) care în poezia aleasă de noi moare prin asfixiere, Poezia care se joacă cu aragazul „greșind la început butoanele, a dat drumul la gaz”. Asemenea lui John Berryman, scriitoarea își pune capăt zilelor, având un trecut tumultuos din punct de vedere psihiatric. Ea rămăsese orfană de tată pe când avea doar opt ani. În ciuda succesului de

⁸³ Nesemnă, *John Berryman*, pe site-ul *Poetry Foundation*: <https://www.poetryfoundation.org/poets/john-berryman>.

care se bucura, ea a fost internată o perioadă pe timpul liceului, din cauza depresiei și a unei tentative de suicid⁸⁴.

În cele două situații scopul a fost atins. Doar în cazul lui Emil Ivănescu, Poezia a fost obligată să repete gesturile ucigașe, pentru că prima dată a eșuat, din cauză că „s-a rupt lațul”; a doua oară poetul a vărsat flaconul de medicamente pe care tot Poezia l-a forțat să îl ingereze; a treia oară Poezia a încercat să îi taie venele, dar nu s-a produs o hemoragie, fiindcă victima suferea de anemie. A patra oară, Emil Ivănescu i-a permis Poeziei să îlucidă: „cu infinită și aproape tandră grijă,/ a sărit în așa fel încât să se lovească/ cu partea din spate a capului de bordură.” Fratele mai mare al lui Mircea Ivănescu⁸⁵ și-a curmat zilele la vârsta de douăzeci și doi de ani (1921-1943⁸⁶), regizându-și moartea și anunțându-și prietenii⁸⁷.

Pentru Radu Vancu, personalitățile invocate sunt meșteșugari în câmpul literar și modele de luciditate. Citind despre ei, ne dăm seama că în opera lor se găsesc elemente preluate din propria biografie ale cărei mecanisme sunt puse în mișcare de experiențele-limită ale vieții. Ei scriu din imboldul de a-și consuma viața prin scris, știind că nu mai au altceva de făcut decât să moară. În cazul lui Emil Ivănescu, nici textul nu mai este suficient pentru a exprima:

„Scriitura polarizată, între erudiție maximă și autenticitate sfredelitoare, angoasantă, face ca trăirea să fie inevitabil și fatal mijlocită de literatură. [...] Astfel, existența devine un fals teatru croit dintr-o pânză de citate, iar identitatea recompusă prin mozaicarea citatelor din literatură este respinsă prin sinucidere. Și artistul intratextual și cel extratextual trăiesc heideggerian, cu moartea în priviri, și judecă, precum Hamlet, că viața e un pretext pentru o „sinucidere reușită”⁸⁸.

În poezia comentată, cei trei scriitori au fost „carne de tun pentru poezie”, victime ale unui război de care nimeni nu știe și nici nu îl înțelege. Dragostea pe care aceștia i-au purtat-o Poeziei nu pornește din milă, ci din silă, dintr-o dependență violentă, care duce inevitabil la moarte, ca și cum scriitorii nu au mai putut să trăiască din prea multă literatură.

⁸⁴ Nesemnat, *Sylvia Plath. American Author*, pe site-ul *Enciclopediei Britannica*, secțiunea *Arts & Culture*: <https://www.britannica.com/biography/Sylvia-Plath>.

⁸⁵ Delia Ungureanu, *Recviem pentru Emil Ivănescu*, în „Observator cultural”, nr. 355/ 18 ianuarie, 2007, disponibil pe: <https://www.observatorcultural.ro/articol/requiem-pentru-emil-ivanescu-2/>, consultat la data de 23 martie 2024.

⁸⁶ Diana Cătălina Stroescu, *Emil Ivănescu. Straniul caz al unui „viviseccionist”. Rezumatul tezei de doctorat*, Școala Doctorală de Studii Filologice, din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2022, p. 5.

⁸⁷ Delia Ungureanu, *art. cit.*

⁸⁸ *Idem, ibidem.*

Canto XX se încheie într-o notă destul de sumbră, cu rescrierea unui verset biblic, anunțând ascendentul Poeziei asupra poetului, în general, și gândul că mereu va exista un motiv pentru a scrie, în particular: „Cred, poezie, ajută necredinței mele.” Aceste cuvinte sunt rostite de o voce „micuță” (atribut adjectival exprimat printr-un adjectiv diminutiv), „șoptind disperat” (circumstanțial de mod exprimat printr-un adverb ce denotă o atitudine expansivă, în antiteză cu volumul vocii, șoapta), venită tocmai din lobul occipital, unde se află centrul vederii: „da, cam din locul în care s-a lovit Emil Ivănescu”.

În capitolul 9 al *Evangheliei după Marcu*, acolo unde se găsește versetul preluat și modificat de Radu Vancu⁸⁹, „Cred, Doamne! Ajută necredinței mele.”, contextul este acela al vindecării unui copil demonizat datorită credinței tatălui său în puterea lui Iisus Hristos. Mărturisirea acestuia este un comportament exteriorizat nu numai verbal, prin strigăt (versetul 24), ci este însoțit de lacrimile celui care își dorește cu orice preț vindecarea fiului. Manifestarea aceasta înspre exterior vine ca o reacție la cuvintele Fiului lui Dumnezeu, din versetul 23: „De poți crede, toate sunt cu putință celui ce crede.” Și aceasta se află la polul opus al glasului scăzut menționat mai devreme. În consecință, tăcut, poetul își canalizează rugăciunile spre o nouă divinitate, Poezia, de unde, de va fi vrednic, va primi harul mântuitor al scrierii, dar nu în sensul de forță supranaturală sub dictarea căreia își redactează poemele, ci ca factor al creativității și al imaginației prin care să nu se repete în posibilele cărți ce vor urma.

În urma celor scrise mai sus, am constatat că exprimarea în cuvinte simple, apropiate de limbajul cotidian (excluzând componenta sa argotică), este elementul cel mai atractiv al acestor poezii bogate totuși în figuri de stil care încifrează sensurile textului. Poeziile selectate conțin puneri în scenă ale unor evenimente imaginate de autori sau redade de ei în conformitate cu datele biografiei unor personalități și ale biografiei lor sufletești. Folosirea acestor episoade narative în sânul poeziei trădează o carență a genului liric, întrucât figurile de stil, elementele de versificație și

⁸⁹ Florin-Corneliu Popovici a făcut această apropiere, însă în contextul caracterului contestatar al poeziei lui Radu Vancu, într-o cronică la volumul 4 *A.M. Cantosuri domestice*, afirmând: „Radu Vancu „adaptează” spusele tatălui copilului din care Iisus scoate demonii în Evanghelia după Marcu, „Cred, Doamne, ajută necredinței mele”, la cerințele poeziei sale contestatatoare: „Cred, poezie, ajută necredinței mele.” (p. 37) Pentru poet, Dumnezeu pierde teren în dauna poeziei, iar „Fața enormă” (p. 33) e sancționată drastic, blasfemiator, în genul *Versetelor satanice*: „Dumnezeu e cel mai puternic artist kitsch ever.” (p. 38)” – Florin-Corneliu Popovici, *Lecția de canto(s): psihopoeme ale unei inimi pulverizate*, în „Revista Vatra”, nr. 9/ 12 noiembrie, 2015, disponibil pe: <https://revistavatra.org/2015/11/12/florin-corneliu-popovici-lectia-de-cantos-psihopoeme-ale-unei-inimi-pulverizate/>, consultat la data de 23 martie 2024.

așezarea în pagină sub formă de versuri nu mai constituie eșafodajul unei poezii reușite.

Conținutul celor trei poezii ne determină să afirmăm că mesajul se construiește în urma mai multor lecturi care permit accesul la realitatea textului. Familiarizarea cititorului cu tonul și atmosfera literare și pătrunderea sintaxei constituie primii pași în interpretarea poeziilor. De aceea, scopul lor este de a se adresa intelectului, chiar dacă în spatele textului se găsește emoția. Poezia declanșează un joc al rațiunii cu enunțurile și cu desfacerea textului în fraze și propoziții simple, ajungându-se la polemici legate de sensul unui cuvânt sau chiar al folosirii unui prefix ori sufix.

În poeziile alese am văzut că scriitorii nu se mai axează pe crearea unor capodopere, din acest punct de vedere artele poetice nu mai reprezintă statuarea unui crez literar imuabil, valabil pentru totdeauna. Crezul literar poate fi îmbunătățit prin scrierea unei alte arte poetice, inclusă într-un nou volum de poezii, grupate în jurul altui nucleu semantic. Artele poetice se configurează în funcție de vârsta la care scrie poetul și de intențiile pe care acesta le are cu textul său, astfel că ele nu și-au epuizat resursele până în acest punct al (post)istoriei.

Epoca contemporană le permite scriitorilor să își formeze un crez literar având la dispoziție întreaga tradiție literară. Credem că acest tip de texte este folositor cercetătorului filolog, oferindu-i prilejul de a sonda mentalitatea începutului de mileniu și a coabitării și succederii mai multor generații de scriitori pe scena literară. Tocmai din acest motiv am ales poeți născuți la mai mult de un deceniu distanță unul de celălalt, intenția fiind aceea de a-i alătura.

Concluzionând, poezia română contemporană trebuie abordată din mai multe unghiuri, lingvistica propunând instrumentele științifice, de factură morfo-sintactică, iar studiile literare venind cu acele concepte și perspective care mută textul în planul istoriei literare, așezându-l într-o paradigmă. Această convingere vine din observația că textul poetic, așa cum apare el în cazurile prezentate, este modalitatea cea mai accesibilă scriitorilor pentru a înfățișa o realitate subiectivizată, creată prin filtrul lecturilor și al propriilor experiențe.

Bibliografie

Antologii

POP, Ion, *Poezia românească după 1945*, 4 vol., Chișinău, Ed. Întreprinderea editorial-poligrafică Știința, 2023.

Dicționare

Academia Română, Eugen Simion (coord.), *Dicționarul literaturii române*, 2 vol., București, Ed. Univers Enciclopedic, 2012.

Volume teoretice

BALOTĂ, Nicolae, *Arte poetice ale secolului XX*, Colecția Confluente, București, Ed. Minerva, 1976.

BĂDĂRĂU, George, *Postmodernismul românesc*, Colecția Litere, Seria MEMO, Iași, Ed. Institutul European, 2007.

COTEANU, Ion, *Stilistica funcțională a limbii române. vol. I Stil, stilistică, limbaj*, București, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, 1973.

FONTANIER, Pierre, *Figurile limbajului*, traducere, prefață, note de Antonia Constantinescu, București, Ed. Univers, 1977.

FRIEDRICH, Hugo, *Structura liricii moderne de la mijlocul secolului al 19-lea până la mijlocul secolului al 20-lea*, în românește de Dieter Fuhrmann, București, Ed. pentru Literatură Universală, 1969.

ROTARU, Ion, *Analize literare și stilistice*, Colecția Lectura școlară, București, Ed. Ion Creangă, 1987.

Cărți

Biblia sau Sfânta Scriptură, tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București – ISBN 973-616-047-5.

WEBOGRAFIE

AXINTE, Șerban, *Paradisul LEGO*, în „Dilema veche”, 29 ianuarie, 2017, disponibil pe: <https://dilemaveche.ro/sectiune/dileme-on-line/paradisul-lego-620743.html>, consultat la data de 22 martie 2024.

BAGHIU, Ștefan, *Like-poems*, în Revista „Cultura”, nr. 528, 23 august, 2015, disponibil pe: <https://revistacultura.ro/nou/like-poems/>, consultat la data de 22 martie 2024.

IONIȚE, Sorin, *PS Ieronim Sinaitul clarifică expresia „Piatra din capul unghiului”*, disponibil pe: <https://basilica.ro/ps-ieronim-sinaitul-clarifica-expresia-piatra-din-capul-unghiului/>, consultata la data de 24 martie 2024.

MIRONESCU, Doris, *„Tineretea ciudată” a lui Emil Ivănescu*, în „Suplimentul de cultură”, nr. 95, datat 1 ianuarie, 1900, disponibil pe: <https://suplimentuldecultura.ro/368/tineretea-ciudata-a-lui-emil-ivanescu/>, consultat la data de 23 martie 2024.

POPOVICI, Florin-Corneliu, *Lecția de canto(s): psihopoeme ale unei inimi pulverizate*, în Revista „Vatra”, nr. 9, 12 noiembrie, 2015, disponibil pe: <https://revistavatra.org/2015/11/12/florin-corneliu-popovici-lectia-de-cantos-psihopoeme-ale-unei-inimi-pulverizate/>, consultat la data de 23 martie 2024.

- STROESCU, Diana Cătălina, *Emil Ivănescu. Straniul caz al unui „vivisectionist”*. *Rezumatul tezei de doctorat*, Școala Doctorală de Studii Filologice, din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2022, disponibil online pe link-ul: <https://litere.uaic.ro/wp-content/uploads/2022/08/Rezumat-romana-Stroescu-1.pdf>, consultat la data de 23 martie 2024.
- STRUGARU, Andrada, *Prin Zodia Cancerului spre Cantosuri domestice. O lecție*, în „ALECART. Revistă de atitudine culturală”, 1 mai, 2018, disponibil pe: <https://alecart.ro/prin-zodia-cancerului-spre-cantosuri-domestice-o-lectie/>, consultat la data de 22 martie 2024.
- TĂTĂRUȘANU, Ioana, *Conjurația poeziei. Zodia cancerului și Cantosuri domestice 4 a.m.*, în „ALECART. Revistă de atitudine culturală”, 30 septembrie, 2018, disponibil pe: <https://alecart.ro/conjuratia-poeziei/>, consultat la data de 22 martie 2024.
- UNGUREANU, Delia, *Recviem pentru Emil Ivănescu*, în „Observator cultural”, nr. 355/ 18 ianuarie, 2007, disponibil pe: <https://www.observatorcultural.ro/articol/requiem-pentru-emil-ivanescu-2/>, consultat la data de 23 martie 2024.
- Nesemnăt, *John Berryman*, pe site-ul Poetry Foundation din Chicago: <https://www.poetryfoundation.org/poets/john-berryman>, consultat la data de 23 martie 2024.
- Nesemnăt, *Radu Vancu: dacă poezia ta nu e necesară și altuia, atunci e în van totul*, interviu în „Capital Cultural”, 9 august, 2015, disponibil pe: <https://capitalcultural.ro/interviu-radu-vancu/>, consultat la data de 23 martie 2024.
- Nesemnăt, *Sylvia Plath. American Author*, pe site-ul Enciclopediei Britannica, secțiunea *Arts & Culture*: <https://www.britannica.com/biography/Sylvia-Plath>, consultat la data de 23 martie 2024.